

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּת יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ שְׁמִינֵי תַשְׁפִּי"ה

על איזה סכום ערכות חתמנו? ומתי?
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

עם יציאת מצרים, קבלת התורה והפיכתנו לעם, החל תהליך שבו כל ישראל הפכו ערבים זה לזה, וערבים זה בזה (סנהדרין דף כז עמוד ב, פסיקתא זוטרותא ויקרא דף עז ע"א).

נחלקו התנאים, האם הערבות הופעלה רק אחרי מעבר הירדן והכניסה לארץ? או, שמרגע זה, הערבות כללה גם עברות שבסתר? כך מבוא במסכת סנהדרין: "הַנְּסֻתָּה לְה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלַת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (דברים כט, כח) ... מלמד שלא ענש על הנסתר עד שעברו ישראל את הירדן, דברי רבי יהודה, אמר ליה רבי נחמיה: ... כשם שלא ענש על הנסתר - כך לא ענש על עונשין שבגלוי עד שעברו ישראל את הירדן" (דף מג ע"ב).

לדעתו של רבי נחמיה, המרכיב של הארץ הוא חשוב ביותר מבחינה לאומית, וממילא גם מבחינה רוחנית. מעמד קבלת התורה חזר על עצמו בטקס בהר גריזים והר עיבל.

(בדורנו זכינו למצוא את המזבח שנבנה בהר עיבל על פי ציווי משה בתורה על ידי תלמידו יהושע בן נון. המזבח מתאים להלכות בנין המזבח כפי שהן מופיעות בספרו של הרמב"ם משנה תורה, אוצר יקר שאין מוצג דוגמתו לעם נוסף).

במשנה במסכת סוטה מובא: "ברכות וקללות כיצד כיון שעברו ישראל את הירדן ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם שבאצל אלוני מורה ... ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל והכהנים והלוים והארוון עומדים למטה באמצע... הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה... ואלו ענין אמר הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה... ואלו ענין אמר" (פ"ז מ"ה).

בסוגיא מצינו דיון בשאלה מה כוללת הערבות?

"הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה כו'. תנו רבנן: ברוך בכלל ברוך בפרט, ארוך בכלל ארוך בפרט, ללמוד וללמד לשמור ולעשות - הרי ארבע (בכל מצווה שבתורה ארבעה חלקים א. ללמוד את דיני המצווה. ב. ללמד לאחרים את דיני המצווה. ג. לשמור את המצווה. ד. לעשות את המצווה בפועל. על ארבעתם באו בברית במעמד הר גריזים והר עיבל). ארבע וארבע הרי שמונה, שמונה ושמונה הרי שש עשרה, וכן בסיני, וכן בערבות מואב, שנא': אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו', וכתוב: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו', נמצא מ"ח בריתות על כל מצווה ומצווה... ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון: אין לך מצווה ומצווה שכתובה בתורה, שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים" (דף לו ע"א-ע"ב) לפיכך, האחריות על הערבות שקיבל על עצמו כל יהודי, מגיעה לקרוב לשלושים מיליון בריתות (שם בסוגיא יש גם דעה שמכפילה מספר עצום זה).

סוגיא זו, גם אם לא נקבל אותה כפשוטה, מטילה אחריות עצומה על כל יהודי כלפי אחיו ואחיותיו - עמך בית ישראל - כולם!

לצערנו הרב, אש המחלוקת והפירוד שמתפשטת בימים אלה כשריפה בשדה קוצים, מנוגדת בתכלית לרוח הדברים הללו.

בתקופה זו אנו מציינים, את הכניסה לארץ בערב פסח, את חג הפסח והיציאה מעבדות לחירות הפיזית והרוחנית, ואת יום מתן תורה. על אירועים אלה מימי משה ויהושע תלמידו, נוספו בדורנו, יום השואה והגבורה, יום הזיכרון לחללי צה"ל ונפגעי פעולות האיבה, יום העצמאות ויום שחרור ירושלים. דווקא בתקופה זו מוטלת החובה על כל אחד ואחת לזכור את חובת הערבות, להרבות באהבת ישראל ולהשתדל לדבר בדרך חיובית על כל יהודי, גם אם אין הסכמה למעשיו או דעותיו. אם נגביר את ההרגשה שאכפת לנו מכל אח ואחות, נגיע להבנות שיהיו מקובלות על לפחות 90% מכלל הציבור.

רק כך נוכל להתקדם לקראת גאולה שלמה.

נוסיף עוד על דרך הדרש, כי המקור הראשוני של רעיון הערבות ההדדית, מצוי כבר בפרשת הבריאה, במילים החותמות את פרשיית היום הראשון: "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד" (בראשית א, ה). וַיְהִי עֶרֶב - אם נהיה ערבים זה לזה, נגיע ל - וַיְהִי בֹקֶר, הגאולה שנמשלה לעלות השחר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א), ואז נגיע לאותו יום מיוחד יום אֶחָד. היום בו יתקיים הפסוק: "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ד' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד" (זכריה יד, ט). אז נזכה לניצחון "וְעָלּוּ מוֹשְׁעֵימָּה בְּהַר צִיּוֹן לְשִׁפְטָא אֶת הַר עֵשׂוֹ וְהָיְתָה לְד' הַמְּלֻכָה" (עובדיה א, כא).

לשיעורי הרב יוסף כרמל (ביוטיוב)

לְעִי לְוִי זְשֵׁמַת

הרב משה מרדכי ארנרין
א' בניסן תשפ"ה

לעיני הנופלים במערכה להגנת המולדת היידי

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתו שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
הרב אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
גבי ג'ולי קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	גבי מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 2 Buriya St., Jerusalem

www.ERETZHEMDAH.ORG טל: 02-5371485 info@eretzhemdah.org

חַמְדַּת הַשֶּׁבֶת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

שינוי צבע נוזל שלא למטרת אכילה

נשאלתי על ביצוע ניסוי מעניין לקראת חג הפסח והסעודות הרבות שהמשפחות קיימו יחד: נוזלים שונים מקבלים צבעים מעניינים ומגוונים כאשר מכניסים אליהם כרוב סגול. (באופן כללי מפגש עם חומצה ייתן צבעים אדמדמים, ומפגש עם בסיס ייתן צבעים ירוקים-צהובים. נייטרלי ייתן צבעים סגולים-כחולים). המשפחה חשבה לעשות "מכת דם" ומשחקים דומים. השאלה היא אם הדבר הזה מותר בשבת וביום טוב.

בכדי לענות על שאלה זו עלינו לברר אם יש איסור לצבוע אוכל או משקה.

מצד אחד, במסכת שבת (דף קלט ע"ב) נאמר שמותר לתת ביצה במסנת של חרדל כדי להוסיף גוון צהוב. מכאן משמע שמותר להוסיף צבע למאכלים בעזרת מאכלים אחרים.

מצד שני, בדף עה (ע"ב) אומר רב שהשוטט חייב משום צובע.

הריטב"א (וראשונים נוספים) מבארים שלא בכל גרימה של יציאת דם חייבים משום צובע. במקרה זה השחיטה נראית מרשימה ומעוררת את תאוות הבשר אם רואים את הדם (אינני יודע אם אנשים כיום מזדהים עם תחושה זו).

תוספות ר"ד מציין שעולה מהסוגיה שאיסור צובע חל גם על מאכלים. ולכאורה לשיטתו יש מקום לעיין כיצד מסביר את הסוגיה בדף קלט.

ביראים (סימן רעד) אומר שכוונת רב היא לאסור את צביעת העור, ומתוך כך מדגיש שאדם שידידו מקבלות צבע מפירות שונים לא ישתמש בצבע לצבוע אריגים (מפותיהם סדיניהם ובגדי לבושיהם).

שבלי הלקט (סימן פו) מדייק מכך שהאיסור המדובר הוא לצבוע בעזרת דבר הראוי לאכילה דברים שאינם ראויים לאכילה – כמו האריגים שהוא מציין. אך אין איסור לצבוע אוכל.

בשולחן ערוך (סימן שכ סעיפים יט-כ) פוסק שמותר לתת כרכום במאכל כדי לתת לו צבע, וכן שאין איסור לצבוע את הפת במי הפירות.

האחרונים הציגו הגדרות להבדל והגבול בין הסוגיות:

החכם צבי (סימן צב) אומר שאיסור צביעת בית השחיטה הוא רק בדברים שאינם עומדים לאכילה (האגלי טל מתלבט אם כוונתו לכך שהדם צובע את העור, או שהדם עצמו אינו ראוי לאכילה!). מדבריו עלה שכל דבר העומד לאכילה אין שום איסור לצבוע בשבת (בצבעים הראויים לאכילה גם הם, כמובן).

החכם צבי גוזר מכך נפקא מינה חביבה למקרה שנשאל עליו: הוא מתיר להכניס תבלין שיצבע את המים בהם נוטלים את ידי הכהנים, למרות שזה מייצר צבע (וגם ריח) בשבת ויום טוב, מפני שהכל ראוי לאכילה.

החיי אדם אומר שמבחינה עקרונית יש איסור לצבוע אוכל בשבת. אך צביעת אוכל בכדי להגיש אותו הוא חלק מהאכילה (דומה להיתר הכללי של "דרך אכילה"). לשיטתו, קטגורית אסור לצבוע מאכלים בשבת, אלא אם כן צובע על מנת להגיש ולאכול אותם.

הפרי מגדים (סימן שכ אשל אברהם ס"ק כה) אומר שמותר לצבוע מאכלים כדי ליהנות יותר מאכילתן (וכבר לימדונו חכמי הפסיכולוגיה שאדם נהנה יותר ממאכל שמראהו נעים יותר). אך אם מטרת הצביעה שונה, לדוגמא: כדי להשביח את המקח שלו, הצביעה אסורה. בקהלות יעקב (שבת סימן מ) אומר באופן דומה – ככל והמטרה היא לשפר את האכילה, הדבר מותר. אך אם המטרה היא להדגים את הצבע וכדו' (כמו במקרה של הגמרא, בה האדם מעוניין להראות את האדמומיות על הבשר) – הדבר אסור.

הביאור הלכה (שם בסימן שכ) מציין שלפי החכם צבי מותר להוסיף צבע הראוי לאכילה לתוך מאכלים למטרות שונות (כמובן שאם זו חלק מעבודתו יש איסור עובדין דחול בכך שעוסק בסחורתו, גם באופן המותר, בשבת), ואילו לפי הפרי מגדים הדבר אסור.

אם נסכם את האפשרויות השונות מדוע מכניסים צבע הראוי לאכילה לתוך מאכל:

א. בכדי לשפר את טעמו, והצבע מגיע מעצמו – בזה לכולי עלמא אין שום בעיה.

ב. בכדי לצבוע אותו ובכך לשפר את חוויית האכילה – לפי החיי אדם הדבר מותר רק בסמוך לאכילה, ואילו לשאר השיטות הדבר מותר גם אם האכילה אינה מיידית.

ג. בכדי לצבוע אותו, שלא למטרת אכילה – לפי החכם צבי הדבר מותר, לפי יתר האחרונים הדבר אסור.

נשוב לנידון דידך: השאלה היא על נוזלים שונים, שאינם עומדים לאכילה או שתייה, והכנסת הכרוב אליהם על מנת שישנו את הצבע. לכאורה מדובר על מקרה ג שהצגנו לעיל.

הרב עובדיה (יביע אומר חלק ו סימן מח אות יד) פוסק כדברי החכם צבי. לשיטתו מותר לעשות את הפעולה המדוברת, ולהפוך את הנוזל (הראוי לשתיה, על אף שאינו עומד לשתיה) לצבע אחר.

אך בשמירת שבת כהלכתה (מהדורה שניה, פרק יא סעיף לח) פוסק כאחרונים האחרים. לשיטתו מותר לשים תמצית לתוך מים גם אם לא מתכוון דווקא לטעם, אלא רוצה לתת צבע נחמד במים. אך להכניס את הכרוב כדי לשנות את הצבע של הנוזל אסור.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

[ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב](#)

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:

שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	טל שאול בן יפה	החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה
אוראל בן דליה	רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים	הילל בן תמר שפרה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה דוד בן רחל
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	שלומית בת לאה	יאיר ידידיה בן מיכל בינה	חוה ראנלה בת פיילא
שלמה בן שלומית	עובדיה בן אסתר מלכה	נעם בן שלומית	עודד בן חיה	משה בן אסתר חיה
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	רבקה בת שרה בלה	מינדה לאה בת ליפשה	

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

הנצחון על ארמילוס הרשע חלק א

יחזקאל (לח-לט) מנבא שבאחרית הימים יבוא גוג מארץ המגוג ואתו עמים רבים לארץ ישראל להילחם עם היהודים שחזרו מגלויותיהם, ושם יובס גוג ומחנהו. לפי תרגום יונתן על התורה בספר שמות (מ,יא) הנצחון על גוג ומחנהו יעשה על ידי משיח בן אפרים, וכך כתוב שם בתרגום¹ חוזר לעברית: "ותמשח את הכיור ואת בסיסו ותקדש אותו בעבור יהושע משרתך, נשיא הסנהדרין של עמו, שעל ידו עתידה ארץ ישראל להתחלק. ומשיח בן אפרים שיוצא ממנו, שעל ידו עתידים בית ישראל לנצח לגוג ולסיעתו בסוף הימים".

בנוסף לגוג מארץ המגוג קיימת דמות נוספת שתבוא להילחם בעתיד כנגד עם ישראל והיא ארמילוס הרשע. ישעיהו (יא,א-ד) מנבא על מלך המשיח שיהיה מצאצאי דויד: "וְיֵצֵא חֹטֵר מִזֶּעַע יְשִׁי וְנָצַר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה: וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה'... וְבָרוּחַ שְׁפָתָיו יְמִית רָשָׁע: " ובתרגום יונתן לנביאים כתוב: "וְיִפְּוֹק מִלְכָּא מִבְּנוֹהֵי דְיִשְׁי וּמִשִּׁיחָא מִבְּנֵי בְנוֹהֵי יִתְרֵבִי. וְתִשְׁרִי עָלוּהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קִדְם ה'... וּבְמִמְלִיל סְפִינְתִיָּה יְהִי מְמִית אֲרַמְלִיּוֹס רָשִׁיעָא". לפי תרגום יונתן שם מלך המשיח שיהיה מצאצאי דויד בן ישי יהיה בעל רוח נבואה ובהבל פיו הוא ימית את ארמילוס הרשע.

דמותו של הרשע הזה מוזכרת גם בתרגום יונתן לתורה. בסוף התורה נאמר שה' הראה למשה את ארץ ישראל על המקומות השונים שבה, וכתוב (דברים לד,ג): "...וְאֵת הַכֶּפֶר בְּקַעַת יְרַחוּ עֵיר הַתְּמָרִים עַד צֶעֶר". וכך כתוב שם בתרגום² חוזר לעברית: "...ואת גלות תלמידי אליהו שגלו מבקעת ירחו ואת גלות תלמידי אלישע שגלו מעיר התמרים על ידי אחיהם בית ישראל מאתים אלף איש ואת צרת כל דור ודור ופורענות ארמלגוס הרשע ומערכי המלחמה של גוג ובזמן הצער הגדול הוא מיכאל יקום בזרוע להושיע". מסתבר ש'ארמלגוס' הוא טעות כתיב והכוונה ל'ארמילוס' הרשע, וכפי שהוא נקרא במקורות נוספים. ובכל אופן דברי התרגום שם צריכים ביאור, שהרי לא ידוע לנו שבית ישראל הגלו את תלמידי אליהו ואלישע ממקום, ומה פשר הדברים. כדי לעמוד על עומק דברי התרגום צריך לעמוד על הקשיים המצויים בתחילת ספר שופטים ובתרגום יונתן שם, וכדלקמן.

הסתירות שבין ספר יהושע ובין ספר שופטים

בתחילת ספר שופטים (א, א-ג) מצויים קשיים, ואף סתירות ביחס למסופר בספר יהושע. "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׁאַלּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּה' לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ אֵל הַכְּנַעֲנִי בַתְּחִלָּה לְהִלָּחֵם בּוֹ: וַיֹּאמֶר ה' יְהוּדָה יַעֲלֶה הַנְּהָ נְתַתִּי אֶת הָאָרֶץ בְּיָדוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְשִׁמְעוֹן אַחִיו עֲלֶה אִתִּי בְּגוֹרְלִי וְנִלְחַמָּה בְּכַנְעֲנֵי וְהִלַּכְתִּי גַם אֲנִי אִתְּךָ בְּגוֹרְלֶךָ וַיִּלְךְ אֹתוֹ שִׁמְעוֹן: וַיַּעַל יְהוּדָה וַיִּתֵּן ה' אֶת הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי בְיָדָם וַיָּכּוּם בְּבֹקַע עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ: וַיִּמְצְאוּ אֶת אֲדָנֵי בֹקַע בְּבֹקַע וַיִּלְחֲמוּ בּוֹ וַיִּכּוּ אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַפְּרָזִי: וַיִּנָּס אֲדָנֵי בֹקַע וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרָיו וַיִּאֲחֲזוּ אֹתוֹ וַיִּקְצְצוּ אֶת בְּהֵנוֹתָיִדְיוֹ וְרַגְלָיו: וַיֹּאמֶר אֲדָנֵי בֹקַע שְׁבַעִים מְלָכִים בְּהֵנוֹת יָדִיהֶם וְרַגְלֵיהֶם מְקַצְצִים הָיוּ מְלָקָטִים תַּחַת שִׁלְחָנִי בְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי בֶן שָׁלֹם לִי אֶ-לֵהִים וַיְבִיֵּאוּ יְרוּשָׁלַם וַיָּמַת שָׁם: פ וַיִּלְחֲמוּ בְנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם וַיִּלְבְּדוּ אוֹתָהּ וַיִּבְּוֶה לְפִי חָרֵב וְאֵת הָעִיר שִׁלְחוּ בְּאֵשׁ: וְאַחַר יָרְדוּ בְנֵי יְהוּדָה לְהִלָּחֵם... וַיִּלְךְ יְהוּדָה אֶל הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּחֶבְרוֹן..."

הקרבות של כבוש אזור חברון מופיעים כבר בכמה פרקים בספר יהושע (י; יא; יד; טו); ושם מסופר שהם נעשו בחיי יהושע. ואם כך קשה, מדוע בספר שופטים מסופר שהתרחשו "אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ"? העיון בתרגום יונתן מעורר קושי נוסף. כאשר התנ"ך מזכיר את השם "יהודה" וכוונתו לשבט יהודה, התרגום מתרגם "דְּבִית יְהוּדָה"; כלומר, "האנשים) של בית יהודה". אולם בספר שופטים תרגום יונתן חורג מהרגלו, ובכמה מקומות הוא משאיר את השם "יהודה" ללא שינוי. כגון, בכתוב: "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְשִׁמְעוֹן אַחִיו עֲלֶה אִתִּי" – מופיע בתרגום: "וואמר יהודה לשמעון אחוהי סק עמי". מה פשר הדבר?

הסוגיה במסכת תמורה (דף טז, א) מרמזת לכוונת התרגום: "תנא, הוא עתניאל הוא יעבץ, ומה שמו - יהודה אחי שמעון שמו". הסוגיה מרמזת, שבמקומות שתרגום יונתן השאיר את השם "יהודה" ללא שינוי - מדובר באדם שנקרא גם בשם עתניאל ובשם יעבץ, שעמל בתורה ולא התפתה לתאוות העולם; ושהוא פתח ישיבה, שתלמידיה פרושו מענייני העולם הזה והיו עמלים רק בתורה ובתפילה.

הסוגיה מוסיפה ומרמזת גם מדוע הקרבות שכתב יהושע בספרו מתוארים בספר שופטים כאילו התרחשו לאחר מות יהושע. הסוגיה מרמזת שלאחר מות משה נוצרה מחלוקת כיצד רצה משה שבני ישראל יכבשו את הארץ. לדעת יהושע ורוב בני ישראל משה רצה שבני ישראל יכבשו אותה במלחמה גשמית. ואילו לדעת עתניאל משה רצה שהם יכבשו אותה באמצעות עמל התורה. ולאחר שיכניעו את הגויים בקרב הרוחני שבשמיים ממילא ינוצחו הגויים גם בקרב הגשמי למטה בארץ. הסוגיה מרמזת לכך באומרה שיהושע התרשל בלימודו ממשה ובעקבות כך (שם): "תשש כחו של יהושע, ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות, ועמדו כל ישראל להרגו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה". ובהמשך מובא: "אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו".

הסוגיה מרמזת שנוצרה קבוצה שהחשיבה את עצמה ליבני ישראל האמתיים והגדירה עצמה בתור "כל ישראל". היא החשיבה את יהושע למי שהתרשל בלימודו, והחשיבה אותו ל'הרוג' (= "עמדו כל ישראל להורגו"). לפי שיטתה יהושע מקבל מה' נבואה במדרגה נמוכה שמתאימה לרשלנותו. ואמנם רוב ישראל סרים למרותו, אך הוא מטריד את ישראל במלחמות גשמיות מיותרות, ולכן יש להגדירו כ'מת'. מאידך, עתניאל הצליח להשיג את ההלכות שיהושע איבד. לשיטת עתניאל ותלמידיו הם 'כל ישראל האמתיים', ולשיטתם עמל התורה הוא הנשק העיקרי ולאחר שיוכרע הקרב בשמים, ממילא יובסו הגויים גם בארץ. וממילא אין צורך להתגייס לצבאו של יהושע בן נון. הסוגיה מרמזת ש"יהודה אחי שמעון" (=עתניאל) אמר לשמעון אחיו, שהם ילמדו יחד התורה, ובזכות לימודם יגורשו הכנענים מארץ ישראל, וכיוון שמדובר בשני אחים ולא בשני שבטים, תירגם יונתן: "וואמר יהודה לשמעון

¹ "ויתרבי יתי כיוצא וית בסיסיה ותקדש יתיה מטול יהושע משומשן, רבא דסנהדרין דעמיה, דעל ידו עתידא ארעא דישראל לאיתפלגא ומשיחא בר אפרים דנפיק מיניה דעל ידו עתידין בית ישראל למנצחא לגוג ולסיעתיה בסוף יומיא".

² "...וית גלוות תלמידי אליהו דגלו מן בקעתא דירחו וית גלוות תלמידי אלישע דגלו מן קרנות דקלנא על גז אחוהו בית ישראל מאתן אלפין גוברין וית עקת פל דר ודר ופורענות ארמלגוס רשיעא וסדרי קרבא דגוג ובעידן צערא רבא הוא מיכאל יקום בדעא לפרוקא: ".

אחוזי סק עמי". וגם רש"י כתב בפרושו לספר שופטים שיש פירוש שכזה: "ויש פותרין יהודה יעלה הוא עתניאל הוא יעבץ... ולשמעון אחיו אמר שילך אתו".

ונמצא, שסוגיית התלמוד רמזה למי שירצה להעמיק בה, שתחילת ספר שופטים מתארת את המאורעות לפי האספקלריא (=המשקפת) הרוחנית של עתניאל. ולשיטת עתניאל, יהושע נחשב ל'הרוג' והוא 'טורד' את ישראל במלחמות מיותרות. וספר שופטים מתאר את המאורעות – לפי ראייתו הרוחנית **החולקת** - כאלו שמלחמות הכבוש התרחשו לאחר 'מות יהושע', והן הצליחו בזכות המלחמות הרוחניות של עתניאל (=יהודה).

הקמת הישיבה של עתניאל ב"עיר התמרים"

לאחר כיבוש יריחו ע"י יהושע וצבאו, פנו יהושע וכלל ישראל לכיבוש שאר חלקי ארץ ישראל. אולם עתניאל נשאר ביירחו עיר התמרים' שהיתה המקום הראשון שנכבש, ופתח שם ישיבה שבמשך הזמן הצטרפו אליה תלמידים נוספים שקיבלו את שיטתו. ובחלוף הזמן כאשר שבט יהודה כבש את דרום הארץ, עקרה הישיבה של עתניאל את מקומה שביירחו ועברה לנחלת יהודה. ספר שופטים (א, טז) מרמז בהמשך על מעבר הישיבה ועל תלמידים שהצטרפו אליה: **"וּבְנֵי קִינִי חָתָן מִשֵּׁה עֵלוֹ מְעִיר הַתְּמָרִים אֶת בְּנֵי יְהוּדָה מִדְּבַר יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּגִבְעַת עַרְדַּ...".** התרגום היה אמור לתרגם שם לפי דרכו, שבני קיני עלו ל"מְדַבְּרֵי דְבֵית יְהוּדָה" די בדרום ערד". אך באופן יוצא דופן התרגום השאיר את "מְדַבְּרֵי יְהוּדָה" – כפי שהוא בכתוב עצמו. התרגום מרמז שהכוונה ל"ישיבה" של "יהודה" (עתניאל) - שהיתה מקום **יבש ומנוגב מגשמיים**. הצלחת ישיבתו של עתניאל שנקרא גם יעבץ מרומזת גם בספר דברי הימים (א ב, נה): **"וּמִשְׁפַּחַת סוּפְרִים יִשְׁבִי יַעֲבֹץ תְּרַעְתִּים שְׁמַעְתִּים שׁוֹכְתִים הֶמָּה הַקִּינִים הַבָּאִים מִחַמַּת אֲבִי בֵית רָכָב...".** וזו לשון התרגום המצוי שם לכתובים בתרגום חוזר לעברית:

"ומשפחת רחביה בן אליעזר בן משה – תלמידי יעבץ הוא עתניאל בן קנז. יעבץ' היו מכנים אותו מפני שהקים בעצתו תרביץ (ישיבה) לתלמידים... ש'שוכתים' מפני שהיו בסוכת רוח נבואה. הם 'שְׁלֵמָא' ('הֶמָּה הַקִּינִים' =משפחת 'הַקִּינִי') בני צפורה, שמתייחסים עם משפחת הלויים שבאו מצאצאי משה רבם – שזכותו טובה להם מרכב ופרשים."

התרגום מרמז שם שלפי השקפת עתניאל (=יעבץ=יהודה) יש לוויים מסוג חדש. למשה היתה אשה רוחנית שנקראה גם היא 'צפורה', וצפורה הרוחנית ילדה לו גם את נשמות "הקנינים", שהתגיירו והצטרפו לישיבה של עתניאל. וכאשר שבט יהודה נחל את נחלתו בדרום הארץ, עקרה הישיבה של עתניאל את מקומה מ"עיר התמרים" וגם "הקנינים" (שהוגדרו 'לויים חדשים') עברו יחד עימה לנחלת יהודה. והם ושאר 'הלויים החדשים' אינם צריכים להתגייס לצבאו של יהושע, מפני שגם הם 'צאצאים רוחניים' של משה רבנו שזכותו טובה יותר מרכב ופרשים.

הקרב על 'ירושלים' של מעלה – הבית של ה'

תרגום יונתן מרמז ומגלה שספור הקרב בתחילת ספר שופטים שבו כבשו יהודה ושמעון את ירושלים, הוא קרב סמלי, שנעשה על ידי עתניאל והחברותא שלו שנקרא שמעון, ו'ירושלים' מסמלת שם את הבית של ה'. ב'ירושלים של מעלה' נמצא 'האדם העליון' שהוא תכלית הבריאה. יהודה (עתניאל) ושמעון השקיעו את כל כוחותיהם בעמל התורה, ולפי ראייתם הנבואית-רוחנית הם זכו להגיע לתכלית הבריאה, ובאופן זה הם ניצחו וגרשו את הגויים מ'ירושלים של מעלה'.

אֲדָנִי בָּזָק הוּא דמות סמלית שמולכת על הגויים שהם שבעים עמים. 'בזק' נראה כשמו של מקום. אך בזק בעברית משמעותו גם ניפוץ ופיזור, כמו במשנה (עירובין פ"י מ"ד): **"בוזקין מלח", שפירש שם הרמב"ם: "בוזקין - מפזרין וזורקין".** "בזק" מופיע גם כתוצר של ניפוץ בתור שבר קטן של כלי חרס או שבר אבן. וכך פירשו חז"ל וגם רד"ק באופן אחד את הכתוב (שמואל א יא, ח): **"וַיִּפְקְדֵם בְּבָזָק",** וכתב שם רש"י: **"רבותינו אמרו בשברי חרסים, לשון אחר בבזק באבנים שנטל מכל אחד אבן ומנאם, ותרגום 'כְּפָרוֹר אָבֶן בְּמַרְגְּמָה' – 'היך בזקא דכיפא בקלעא'...".** כלומר התרגום על משלי (שהיה בפני רש"י ובפני הערוך ערך 'בזק') מתרגם 'צור אבן' בתור 'בזקא' שהם 'שבר סלע' או 'שבר סלע' שנוצרו מניפוץ סלע. ולפי מה שהתבאר במשמעות העברית של השורש בזק, נמצא ש'אֲדָנִי בָּזָק' הוא 'אדון הניפוץ'.

'אֲדָנִי בָּזָק' (=אדון הניפוץ) הוא אישיות סמלית שבנויה על המסופר בספר בראשית על כלל בני נוח ועל הפיזור והפירוד שלהם על פני תבל. בפרק י' בספר בראשית מסופר על שבעים בני נוח, ובסיום נאמר: **"אֵלֶּה מְשֻׁפָּחוֹת בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמְאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאֶרֶץ אַחַר הַמַּבּוּל".**

יש קרב רוחני בין עם ישראל לבין שבעים בני נוח מי יזכה להיות האדם העליון שיהיה בבית של ה' בשמים. ויהודה ושמעון אחיו שלמדו יחד בחברותא זכו להגיע למדרגת האדם העליון, וזכו לגרש מ'ירושלים של מעלה' את 'אֲדָנִי בָּזָק' (=אדון הניפוץ). כאשר הם מביאים אותו איתם ל'ירושלים של מעלה' הוא נחשב ל'מת' ביחס אליהם. אמנם לשיטתם, שאר בני ישראל שהתגייסו לצבאו של יהושע דומים לגויים, וענין זה מרומז בקיצוץ הבהונות, וכדלקמן.

אֲדָנִי בָּזָק וקיצוץ הבהונות

ה"בוהן" מסמלת בתורה את הכשרת ה"פה" - **לעמל רוחני**. כאשר אהרון ובניו עברו תהליך של הכנה לתפקידם ככהנים, משה רבנו היזה מדם הקרבן על **בהונותיהם**. וכן כאשר המצורע נטהר מצרעתו, הוא עדיין מעוכב מלהיכנס למקדש ולאכול קודשים עד שהכהן יזה על **בהונותיו** מדם קרבנו ומן השמן שהוא מביא. בשני המקרים מדובר בהכשרת ה"פה". הכהנים צריכים לברך את עם ישראל וללמדם תורה, וגם לאכול מהקרבנות; וההזאה על **בהונות** הכהנים, רוממה את רצונם של אהרון ובניו לפעול עם ה"פה" לשם המטרות הקדושות האלו. המצורע חטא בלשון הרע, וההזאה על "בהונות" המצורע משפיעה על רצונו להוציא מ"פיו" דבורים טובים; והיא גם מכשירה את פיו לאכילת קדשים מתוך קדושה ולא מתוך תאוה.

לפי ראייתו הנבואית של "יהודה" (עתניאל) ואחיו שנקרא "שמעון" המלחמה שלהם מול "אדוני בזק" הייתה בשאלה מי יהיה "העם הנבחר", שיהיה "ממלכת כהנים" ויעסוק ברוחניות באמצעות ה"פה". הם הצליחו להכות אותו ולקצץ את "בהונותיו"; כלומר להוריד את חשיבותו ואת חשיבות כלל הגויים שעוסקים בגשמיות ולא בעמל התורה. הם הביאו אותו ל'ירושלים של מעלה', ושם מי שבהונותיו קצוצות (כלומר, מי שאינו עוסק ברוחניות) נחשב למת. מאידך, הוא לא ניצח אותם, ולא קיצץ את בהונותיהם; כלומר, הם נשארו "רוחניים", והמשיכו לעמול בפייהם בתורה. כאשר יחזקאל מתאר את גוג מארץ המגוג והעמים הרבים שכפופים לו ובאים להילחם כנגד היהודים ששבו לארצם, יחזקאל רואה ברוח נבואתו (ה'איספקלריא' שלו) את מה שראה עתניאל בעת שתיאר את אדוני בזק ושבעים המלכים שתחתיו. שתי הנבואות מרמזות שיהודים שאינם עוסקים בתורה נמשלים לגויים, וכביכול הגויים השתלטו עליהם. ורק אותם בני ישראל שעוסקים בתורה הם אלו שינצחו אותם. ויחזקאל מנבא שמה שארע בעת כניסת יהושע ובני ישראל לארץ ישראל, יחזור גם בעת הגאולה העתידה, וגם אז תהיה קבוצה גדולה של עוסקי תורה שתהיה סבורה שהיהודים שחזרו לארצם ועוסקים בעיקר בגשמיות דומים לגויים, וכאלו שבעים בני נוח ובראשם גוג השתלטו על היהודים האלו.

הקרב על ירושלים של מעלה

מיד בהמשך מסופר שיבני יהודה שהם התלמידים של יהודה (=עתיאל) כבשו את ירושלים של מעלה - "ויילחמו בני יהודה בירושלם וילקדו אותה". אך בהמשך מסופר שיש כאלו שלא כובשים אותה - "ואת היבוסים ישב ירושלם לא הורישו בני בנימן וישב היבוסים את בני בנימן בירושלם עד היום הזה". יש להבין זאת לאור ההכרה שמדובר בחזון נבואי של עתניאל. באותה העת עסקו יהושע וכלל ישראל במלחמות כיבוש ארץ ישראל ומסתבר שבני שבט בנימין עסקו במיצוי כל כוחותיהם במלחמה זו, עד כדי כך שלא עסקו כלל בתורה. לשיטת יהושע והלוחמים, בני בנימין שהשקיעו את כל כוחותיהם במילוי רצון ה' לכיבוש הארץ יזכו להיכנס לירושלים של מעלה ולהוריש משם את הגויים. עתניאל התנגד להשקפת עולם זו. לפי ראייתו הרוחנית, מסירות נפש במלחמה מצאנו גם אצל גויים, ואם כן גם גויים שמוסרים נפשם במלחמה ואינם עוסקים כלל בתורה, זכאים להיות יחד עם בני בנימין בירושלים של מעלה, ולכן הוא כתב בהמשך הפרשיה שלו "ויישב היבוסים את בני בנימן בירושלם עד היום הזה".

הגישה שחולקת על השקפת בית מדרשו של עתניאל

אמנם כאמור לעיל, לפי ראייתו הנבואית של יהושע, בני בנימין נבדלים משאר הלוחמים הגויים משום שבני בנימין נלחמים במלחמת מצווה שמוגדרת כמלחמות ה', ולכן הם יהיו בירושלים של מעלה בלא שהגויים יהיו שם יחד עימם. הפרשיות של עתניאל והפרשיות של ספר יהושע נכתבו באותה העת, ויהושע ועתניאל ראו את הפרשיות שכתב כל אחד מהם עוד לפני שיצאו לצבור בתור ספר נבואה מוגמר. מצב שמוזכר את הרמ"א והרש"ל בתקופתם, כאשר ידוע שהם ראו חלקים מספרו של בר הפלוגתא עוד לפני שהודפסו, והם מתייחסים לדברים שכתב השני. יהושע חלק על השקפת עתניאל, ולכן הוא כתב בספרו (יהושע טו, סג) כתוב בסגנון דומה שמאשים את בני יהודה: "ואת היבוסים יושבי ירושלם לא (יוכלו) יכלו בני יהודה להורישם וישב היבוסים את בני יהודה בירושלם עד היום הזה".

אם כוונת יהושע לירושלים הגשמית, שחלק ממנה היה שייך ליהודה וחלק ממנה היה שייך לבנימין, ובאותה העת שני השבטים התרשלו בכיבושה, תמוה מדוע יהושע מתעלם מרשלנות בנימין ומאשים דווקא את יהודה. אולם לפי מה שהתבאר, כוונת יהושע אינה לשבט יהודה ולא לירושלים הגשמית. כוונת יהושע היא לתלמידי הישיבה של עתניאל שנקרא גם 'יהודה'. לפי ראייתו הרוחנית-נבואית של יהושע 'תלמידי יהודה' אינם מתבטלים בפני רצון ה' שרוצה שיכבשו את ארץ ישראל בפשטות במלחמה גשמית. ובאמצעות הכתיב "לא יוכלו" מרמז יהושע לקביעה עתידית (לפי האיספקלריא שלו) - שבני יהודה לא יוכלו להוריש את היבוסים מירושלים של מעלה.

הסיבות להצלחת כיבוש דביר – הבית של ה'

עתניאל כתב בספרו באריכות את פרשית כיבוש העיר דביר, וספר שופטים (א, י-טו) ליקט לתוכו את סיפור כיבוש העיר דביר מתוך ספרו של עתניאל. חז"ל גילו לנו (תמורה דף טז, א) שעתיאל מרמז שהוא הצליח להשיג את סודות התורה של משה שאותן שכח יהושע, ובזכות עמלו בתורה הצליחו ישראל במלחמותיהם בכיבוש אזור חברון ודביר. יסוד זה רמז עתניאל בכתבו (שופטים א, יא): "וְיָשֶׁם דָּבִיר לְפָנִים קָרְיַת סֶפֶר". כלומר, העמל בספר התורה הוא זה שקדם והביא לכיבוש העיר דביר. יהושע חלק על שיטת עתניאל, ולפיכך הביא יהושע בספרו את פרשיית כיבוש דביר מתוך ספרו של עתניאל, אולם בפרשיה הסמוכה לה הוסיף יהושע את ראייתו הנבואית, וכתב "וְקָרְיַת סֶפֶה הִיא דְבִיר" (יהושע טו, מט). לפי יהושע שמה הקדום של דביר הוא 'קריית סנה'. הצליל סנה מזכיר את שיח הסנה שהוא שיח פשוט ודווקא שם מתגלה הקב"ה וגואל את ישראל, כאמור בילקוט שמעוני (יתרו רמז רפד): "שהרי הניח הקדוש ברוך הוא כל ההרים והגבעות והשרה שכינתו על הר סיני והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה". צד זה של ענווה ופשטות מיוחד אצל יוסף הצדיק כמרומו בברכת משה "וירצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף" (דברים לג, טז). ויהושע מגלה שם שכיבוש 'דביר' הצליח בזכות בני ישראל שנהגו בפשיטות והתגייסו לצבא ונלחמו וכבשו אותה באופן גשמי.

המחלקת בין יהושע ועתניאל בענין שמה הקדום של 'דביר', היא מחלקת בהשקפת עולם מי זוכה להיות בבית של ה' ב'דביר' שנמצא בעולם העליון. והיא דומה למחלקת בינם בענין מי שלא הצליח לגרש את הגויים מירושלים של מעלה.

תרגום יונתן על המלחמה של עתניאל בכושן רשעתיים

עתניאל מוזכר בהמשך ספר שופטים (ג, ח-יא) גם בתור שופט שהציל את עם ישראל:

"ויחר אף ה' בישראל וימכרם ביד כושן רשעתיים מלך ארם נהרים ועבדו בני ישראל את כושן רשעתיים שמונה שנים: ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' מושיע לבני ישראל וישיעם את עתניאל בן קנו אחי כלב הקטן ממנו: ויהי עליו רוח ה' וישפט את ישראל ויצא למלחמה ויתן ה' בידו את כושן רשעתיים מלך ארם ונתעז ידו על כושן רשעתיים: ונתשקט הארץ ארבעים שנה וימת עתניאל בן קנו:"

בדרך כלל, כאשר הכתוב אומר שרוח ה' היתה על שופטי ישראל, תרגום יונתן מתרגם: "רוח גבורה מן קדם ה'".³ חוץ ממקום שמוכח שהכוונה לרוח נבואה,⁴ ששם הוא מתרגם: "רוח נבואה מן קדם ה'". אך באופן יוצא דופן הוא תרגם כאן: "ושרת עלוהי רוח נבואה מן קדם ה'". תרגום יונתן מרמז ומגלה לנו שהמלחמה נגד כושן רשעתיים היתה מלחמה בחזון נבואי (וגם רלב"ג הסתפק שמא מדובר בחזון נבואי) כדי להעמיק בכוונת התרגום יש לחקור אחר זהותו של כושן רשעתיים.

כושן רשעתיים מלך ארם נהרים

השם המוזר "כושן רשעתיים מלך ארם נהרים" אומר דרשני, ולשם כך צריך לעיין בתרגום יונתן לתורה בפרשית הבאת הבכורים. המביא בכורים למקדש צריך לומר את השתלשלות הגלות ואת הפדות והכניסה לארץ (דברים כו, ה): "ועניית וּמִמֶּנָה לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרָיִם...". אונקלוס פירש ש"אַרְמִי" מתייחס אל "לבן הארמי" שרדף אחרי יעקב. אך תרגום יונתן ביאר את הכתוב הזה באופן שונה: "לארם נהרים נחתת אבונן יעקב מן שירויא ובעא לאובדותיה וְשָׁבִיָּה מִיִּמְרָא דה' מן ידו ומבִּתְרָא פְּדִין נַחַת לְמִצְרַיִם". כלומר, "לארם נהרים" ירד אביו יעקב בתחילה, וביקש לאבדו, ויצילו מאמר ה' מידו". התרגום אינו מזכיר את שמו של לבן והוא מרמז, שמי שביקש לאבד את יעקב לא היה דמותו הפרטית של לבן; אלא דמות סימלית שמייצגת את התרבות של "ארם נהרים". כאשר יעקב יצא לארם נהרים הוא התפלל "אם יִהְיֶה אֶ-לֵהִים עִמָּדִי וְשִׁמְרָנִי בְּדַרְךָ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי

³ שופטים ו, לד: "וְרוּחַ ה' לְבָשָׂה אֶת גְּדֵעוֹן". 2. שופטים יא כט: "וַתְּהִי עַל יַפְתָּח רוּחַ ה'". 3. שופטים יג, כה: "וַתִּחַל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ בְּמַחְנֵה דָן". 4. שופטים יד ו: "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה' וַיִּשְׁעֶהוּ". 5. שופטים יד יט: "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה' וַיֵּרֶד אֲשָׁקְלוֹ". 6. שופטים טו יד: "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה' וַתְּהִינָה הַעֲבֹתִים". 7. שמואל א יא, ו: "וַתִּצְלַח רוּחַ אֶ-לֵהִים עַל שְׁאוּל". 8. שמואל א טז, יד: "וְרוּחַ ה' סָרָה מֵעַם שְׁאוּל". בכל המקומות האלו תרגום יונתן מתרגם: "רוח גבורה מן קדם ה'".

⁴ שמואל א י, ו: "וַיִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה' וַתְּהַיָּבֵת עִמָּם"; וכדומה.

הולך...". יעקב התפלל שהוא לא ישתעבד לתרבות הארמית ויאבד בה, ולא יהיה "אַרְמִי אֲבָד", וה' נענה לו והציל אותו במלחמתו מהדמות הסמלית שמייצגת את התרבות הארמית.

בפרוש 'דעת מקרא' מובא שבעת כניסת ישראל לארצם שלט העם ה"כש"י באזור ארם נהריים. ומסתבר שעתניאל ראה בעיני רוח כיצד 'בני ישראל' כמעט ו'אובדים' והופכים להיות דומים לתרבות ה'כשית' ששלטה אז ב'ארם נהריים', וכינה את התרבות הזו בשם 'כושן רשעתיים' מלך ארם נהריים. וכאשר תרגום יונתן מגלה לנו שהפרשיה נכתבה בחזון נבואי, הוא מגלה שעתניאל ראה שהוא חוזר על הקרב הרוחני של יעקב אבינו, והוא הציל את 'בני ישראל' (תלמידי הישיבה שלו) מלהשתעבד לתרבות של 'כושן רשעתיים' ולהפוך ל"אַרְמִי אֲבָד".

ארמילוס רשיעא = כושן רשעתיים

הנביא מיכה (ז, טו) מנבא "כִּימִי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹתַי". ומגלה שמה שארע בגאולה הראשונה יהיה גם בגאולה העתידית. השם 'ארמילוס רשיעא' מזכיר בסיומת שלו ('רשיעא') את השם 'כושן רשעתיים', והוא מרמז שמה שארע בכניסה הראשונה של בני ישראל לארץ ישראל, יחזור על עצמו בעתיד בעת שבני ישראל יחזרו לארצם באחרית הימים. גם אז תיווצר קבוצה שתוצא לעסוק בתורה בלבד, והיא תתייחס אל מי שירצה לכבוש ולהיאחז בארץ באמצעות כוח צבאי, בתור מי שתרבות זרה השתלטה עליו.

בעת שנכתב תרגום יונתן עלתה חשיבותה של מלכות רומי, היו גם אנשים מעם ישראל שהחלו להחשיב את העוצמה הצבאית של הרומאים, ורצו להידמות להם ולהגביר את העוצמה הצבאית של עם ישראל בדומה לעוצמה של רומא. השם 'ארמילוס' משלב בתוכו שני שמות, את השם 'ארמי' שמזכיר את הדמות הסמלית של "אַרְמִי" שרצה לאבד בתוך התרבות שלו את יעקב אבינו, ואת השם 'רומולוס' שבאותה העת התפרסמה אגדה כאילו הוא מייסד האומה הרומאית, ומשילוב שני השמות נוצר השם 'ארמילוס'. וכך הדמות הרוחנית של 'ארמילוס רשיעא' הוא ממשיכת דרכו הרוחנית של 'כושן רשעתיים' מלך ארם נהריים.

כאשר כתב תרגום יונתן על המשיח שיצא מצאצאי ישי: "וְתִשְׁרֵי עֲלוֹהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קֶדֶם ה'... וּבְמִלְלֵי סִפְוֹתֶיהָ יְהִי מְמִיתו אֶרְמִילוֹס רְשִׁיעָא", הוא מגלה לנו שכשם שעתניאל ראה ברוח הנבואה שלו, שהוא ובית המדרש שלו שעסקו בתורה בלבד המיתו בהבל פיהם את 'כושן רשעתיים' מלך ארם נהריים, כך המשיח שיצא מבית דויד הוא ותלמידיו יעסקו בתורה בלבד וימיתו בהבל פיהם את 'אַרְמִילוֹס רְשִׁיעָא'. והתרגום מרמז בכך, שבאחרית הימים תהיה קבוצה גדולה מישראל שתחשיב את הכוח הצבאי, ותוצא שרבים ככל האפשר יתגייסו לצבא ישראל כדי להיאחז בארץ. אך כנגדם תקום קבוצה גדולה של אנשים שהם ממשיכי דרכו של עתניאל. הם יגדירו את עצמם כתלמידיו של 'משיח בן דויד', והם יעסקו בתורה בלבד, ובהבל פיהם הם ימיתו את השקפת העולם שמייצג 'ארמילוס רשעתיים'.

וכשם שיהושע בן נון נחשב בעיניהם ל'מתי' וכן מי שהתגייס לצבאו, כך יהיה גם בשלבים הראשונים של הגאולה העתידה. תיווצר קבוצה גדולה, שלפי השקפתה מי שמתגייס לצבא הגשמי של ישראל נחשב לחייל של 'משיח בן יוסף' (=משיח בן אפרים) שלפי השקפתם הוא נחשב ל'הרוג'. לפי השקפת עולמם (ה'איספלקריא' הרוחנית שלהם) צורת החשיבה של 'ארמילוס רשעתיים' (= כושן רשעתיים) השתלטה על החיילים שבצבא ישראל, וכביכול 'הרגה' אותם מבחינה רוחנית. ואילו הם (תלמידי הישיבה) הם חייליו של משיח בן דויד, והם המיתו בהבל פיהם את השקפת העולם של 'ארמילוס רשעתיים'.

אולם תרגום יונתן מרמז שזו השקפת עולם שאינה נכונה, ו'משיח בן יוסף' לא נחשב ל'מתי', וכפי שרמז תרגום יונתן בספר שמות (מ, יא) שהנצחון על גוג ומחנהו יעשה על ידי משיח בן יוסף (=אפרים). וענין זה הוא מרמז תרגום יונתן גם כשהוא מספר על "גלות תלמידי אליהו שגלו מִבְּקֶעֶת יְרֵחוֹ ואת גלות תלמידי אלישע שגלו מִעִיר הַתְּמָרִים על ידי אחיהם בית ישראל מאתים אלף איש". ובענין הרמזים האלו נרחיב בעז"ה בחלק הבא של המאמר.

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועלישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
---	--	---	--	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הייך

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ט)

New York, USA

ניו יורק, ארצות הברית
מנחם אב תשע"א

מסירת מזוזה לגוי כדי שיקבע אותה על פתח ביתו

שאלה

האם מותר למסור מזוזה לגוי כדי שהוא יקבע אותה על פתח ביתו?

תשובה

אסור לתת מזוזה לגוי עובד עבודה זרה¹, ויש אומרים שלכל גוי², כדי שהוא יקבע אותה על פתח ביתו, אלא אם יש חשש לאיבה³, או שסירובו יגרום לפגיעה בפרנסתו⁴.

¹ רמ"א (יו"ד רצא, ב). הטעם הוא מחשש שמא יזלזל הגוי בכבודה של המזוזה או שימסור אותה לאחר שיזלזל בה. עיינו גם בפתחי תשובה (שם ס"ק ז).
² בירושלמי (פאה א, א) מסופר שרבי שלח מזוזה לגוי, וביאר בשו"ת באר שבע (סי' לו) שני פירושים כיצד התיר רבי: א. רבי חשב שהגוי יתגייר. ב. הגוי ההוא לא היה עובד עבודה זרה. לפי הפירוש השני מותר לתת מזוזה לגוי שאינו עובד עבודה זרה.
³ רמ"א הנ"ל.
⁴ אגרות משה (יו"ד חלק א סי' קפד).

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org